

որոշումը ուղե մեր հոգիին վրայ, նուազ ճեղք հոգ մեր մարմինը: Անտր համար մեր պատմութիւնը շարք մըն է խիզախ յեղափոխութիւններու, մեր կամքը ընկճելու հկած թանկանքունը գէմը: Յիւսյարշտաբնդ Հայարատունը նուաճող բանակի ներու, որոնք յաջողութիւնը լրջապէս կրկնապատմութիւնը հրաշքաբան ազատագրութիւնը:

Անտր համար, Վարդանանց ճակատաբար խորհրդանշան մըն է և առն, բոլորէն հետեւ, ճիշդ մարդոց տղերքնաննք տանջընկերութիւն, սակայն անոնց յոյսը լի էր անմահութեամբ:

Այսօր, երբ կ'ոգնկոչենք Վարդանանց հերոսներու յիշատակը, մեր աշխիւ պոչէն անդամ մը ևս կ'արթննայ պատկերը հայ բանակին, մեծ նախարարներու, արի զօրավարներու և հաւատարիմ զինուորներու: Երբ որ անկախութեամբ խաչին նշանով, կ'իջնեն հայոց լեռներէն և կ'ազդաշին զէպի ճակատաբանութեամբ լրջապէս անկախութեամբ:

Անանք հրազան Այրարատեան դաշտէն, ուր Հռիփսիմէն և Գայիանէի զկուրարներէն ճիշդ միջին կանգնած լուսոյ խաչին: Ա. Էլմիածնի Մայր Տաճարը յաւիտեանակալութեամբ կ'իջնէ հայ ժողովուրդին և իր Աստուծոյն միջին: Հրազդէն ինձ ժողովուրդ և ես կ'իջնէինք անապատը:

Անոնց շարքերուն մէջ կը յառաջանան Վանքեանք, եկած Օշակունի սուրբ գերեզմանէն, հաստաբան իրենց ախար հաւատարիմ մնալու իրենց ուսուցիչներուն Սահակի և Մեսրոպի, ճորտք ուսուցիչն մեզ գրանն ճարտարութեան, հաւատարիմ մնալու Աստուծոյն Քրիստոս, որոնք թագաւորին նման գեղեցկացան Քրիստոսեան ճարտարութեան իրենց իսկ Թուրքի տակ, ուկիտիայի մաքրութեամբ: Անոնց շարքերուն մէջ խիզախութեն կը քաշին ճարտարագիտներ և ճիւղարարներ, որոնք հայոց լեռներուն և գաշտեալուն գեղեցկութիւնը իմաստաստներին, թարգմաններով ճարտար գործերուն հայ տպագրութեան, գէպի երկինք ազդուած իրենց աշխարհով լրջապէս համար Գէորգ մահաբանութեամբ լրջապէս մեր յոյսը մեր հայութեան Աստուծոյն է:

Անոնց հետ են վանականներ, որոնք ճգած իրենց խուցը, մաքաղութն ու գրիչը, մարտ իրենց մոմը և լուսնոցան զանգակին զօղանջը, իրենց աղօթքը բռնած են իրեն զէնք աւարտ, իրենց արտին մէջ ամուր պահած այն յոյսը թէ վերապա ճարտար վանք՝ պիտի կարենան յանձնել մաքաղութիւն յանմահութեան խաչեր:

Հոն է զարտաշինը, եկած Ճարտարէն և Վարդանանցին, ուր Գրիգոր Լուսաւորիչ է Տրդատ Թագաւոր քաջին հոտընջաններու մոխիրը թափելու գոտին: Մէջ, հաւանքաւ գեները և կոտորելու ուկիտ և արծաթը բաժնելու ազդուներուն:

Հոն են քաջերը, եկած հայոց աշխարհի լեռներէն և հովիտներէն, ուր Գրիգոր Լուսաւորիչ, մաքրել է հոգի երկիրը մարդակերտ կոտորելու և անտի պաշտամունքներէն, որոնցում էր զայն խաչին նշանով և հաւատակներու մահաբաններով, կանգնեցուցած սրբավայրեր ախար և աղօթքի, որոնցին պաշտպան և թարխազ լլլան հայ ժողովուրդին:

Հոն է ամբար զիւղաքիին և ճիւղապանին, արեւտաւորին և քաղաքապանին, հազած զրահը հաւատքին, դաշտուն սրբավայր միւսունի փառով, պատրաստ մէջ գործաւթեան, մաքուր և անապատ պահելու համար իրենց կրօնքը:

Վարդանանց ճակատաբար կ'իջնէ, պարագրանած մեղք, պաշտպանելու համար՝ սրբապան աւանդը ճարտարագիտութեան, որուն լուսով սրբապան հայոց աշխարհը ճարտար յաւիտեանակալ իր նկարագրի՝ իր Գրիգոր, իր լեզուն, իր մշակոյթը, ազգային իր գիր տակցութիւնը լրջապէս մէջ ժողովուրդ, կապած իր պատմութիւնը միակ Աստուծոյն, Աստուծոյն Նայի, Յարկի և Թորգմի:

Աւարայրի ճակատաբար ազդանշանն է պաշտարին, որուն մէջ նհաւեցու հայը՝ ի պաշտպանութիւն իր Գրիգորի իրենցին, պաշտար մը՝ ուր թափուածութիւնն ու իր յաջողութեան է և պարտաւորութեան կը մատնէ զօրոտարագոյն բնականներն անպատ: Հայ պաշտարն է ան, զոր վարդանանցէն ի վեր կը տանինք ճիւղապան, հազաւոր, հաւատարմութիւն, հաւատարմութիւն:

գին է կենդանարար, մարմին ինչ ոչ օգնէ՞: Չընկճուող հայու հոգին լի է անմահութեամբ, երբ չի վախճար պայծառներէն բոլոր ճակատներուն վրայ, ուր որեւէ ոյժ կ'ուզէ բռնանալ մեր նկարագրին և խաթարել զայն, մեր սրբութիւններուն և պղծել զանոնք, մեր մշակոյթին և աշխարհի զայն, մեր հաւատքին և ջնջել զայն, զգի յայտ մեր ի Տէր Աստուած է՞:

Վարդանանց պատերազմը և 1036 թուրու նահատակութիւնը սկիզբը և սկզբութիւնն է հայ պայքարին, որուն զէնքն է հոգեւոր մեր արիւթիւնը:

Այսօր, որեւէ ժամանակէ աւելի, պէտք ունինք այդ արիւթեան, պաշտպանելու համար մեր հայեցիութիւնը: Աւարայրէն՝ մեր ազգապաշտը տեղափոխուած է և տարածուած աշխարհի չորս ծագերուն: Գաջերու բանակները, որոնք գի'շնէին երկնամերձ լեռներէն, Մուշէն ու Սասունէն, վանէն ու Պիթլիսէն, Կարսէն և Էրզրումէն, չկան այլեւ: Զկայ հողը ոտքերուն տակ անոնց, որոնք անվախօրէն կ'երթային զոհուելու, որպէսզի կանգուն մնան հայ գիւղն ու քաղաքը, վանքն ու եկեղեցին, ուխտատեղին և խաչքարն: Եւ կը մղենք պայքարը այսօր, պահելու համար մեր հայեցիութիւնը, որպէսզի չը կորսուի յոյսը վերադառնալու հողին, հայրենի հողին, որբազան հողին, որ չլի է անմահութեամբ: Մեր հայրենիքի հողին վրայ տարուած պայքարը անցաւ ին՝ պաշտպանութիւնն էր մեր հայ կիսնքին: Հայրենիքէն հեռու, գաղթաշխարհի օտարութիւններուն մէջ տարուած պայքարը պաշտպանութեան ու պահպանութեան համար է յոյսին՝ Թէ պիտի մնանք հայ՝ կտրենալ վերադառնալու հայրենի հողին, որ միակ խոստումն է մեր անմահութեան:

Մեր յոյսը չի՛ կրնար սխալիլ և մեր ինքնավստահութեան, ներշնչութիւն և վճռակամութեան աղբիւրն է մեր սիրելի հայրենիքը՝ Հայաստան: Թէև փոքր և սեղմուած մեր պատմական հայրենիքի մէկ ժամին մէջ միայն, սակայն անոր վերածնունդը, ծաղկումն ու ամրապարտիս գոյութիւնը գինն է անդուշ պայքարին բոլոր անոնց՝ որոնք տանջուեցան, սպա-

կայն անմահութեան լիութեամբ յուսացին:

Աղօթենք առ Աստուած, որ բարեխոսութեամբ վարդանանց նահատակաց, թայ մեր ժողովուրդին հոգեւոր արիւթիւն, առնելու մեր գոյատեման պայքարը զգի՜նու հոգւոյն, մինչև զայ միսիթարութեան օրը, իրականացնով մեր յոյսերուն: Աղօթենք որ աճի և զօրանայ մեր Մայր Հայրենիքը, խաղաղ և ապահով: Աղօթենք որ ոչ մէկ պատուհաս մօտենայ հայրենիքի մեր ժրջան և սեղծազոր ժողովուրդին, որ անխորտակ մնայ Հայաստան և անասան՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը:

Իր անուան թանին առթիւ, աղօթենք վերջապէս Լուսաւորչի Ս. Գահին արժանաւոր Գահակալին՝ Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ա. մենայն Հայոց կաթողիկոսին կենաց և հոգւոյ փրկութեան համար, որ բազմաթիւ տարիներ ևս շարունակէ պայքար իր զեկամարութիւնը Հայոց: Առաքելական մեր եկեղեցիին, իմաստուն խոհականութեամբ, հաւատքով և հայրենասիրական շունչով:

Ու բոլորս շարունակենք գոհութեամբ և ճշմարիտ խոստովանութեամբ փառաւորել զանուն Ամենաուրբ Երրորդութեան, Հօր և Որդւոյ և Ս. Հոգւոյն: Ամէն:

Յետ քարոզի, Լուսարարապետ Ս. Հօր նախագահութեամբ կատարուեցաւ «Հայրապետական Մաղթանք»՝ վեհ. Հայրապետի անուան տոնին առթիւ, իսկ Ս. Գատարագէն ետք Գերշ. Տ. Կիրեղ եպս. նախագահեց հանգստեան պաշտամունքին:

Ժառնգ. սաներ հաղորդուեցան Տիրոջ կենարար Մարմնով եւ Արեամբ:

Կէսօրին, ուրիշ տարիներու նման, Հետիւտի ճաշ տրուեցաւ Միաբանութեան: Երեկոյան, ժառանգ. Վարժարանի սեղանատան մէջ տեղի ունեցաւ Միաբանական ընթրիք: Գեղարուեստական կարճ յայտագրի աւարտին, աւուր պատշաճի խօսքեր ըրաւ Ամեն. Ս. Գատրիարք Հայրը:

Գիշ ետք, ակումբի սրահը լեցուցած կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան, Հայ երիտասարդաց Միութիւնը ներկայացուց Սմբատ Բիւրատի «Աւարայրի Արծիւը», ժապաւէտի վրայ ծայրագրեալ: Ներկաները խորապէս սպաւորուած մեկնեցան սրահէն: